

“Het is beter met een pak realistische plannen onder je arm rond te lopen dan met je ziel”

Peter Reijnders. Foto Steve Geelhoed

Interview met Peter Reijnders

Het dier is de maat

Vele Zoogdierlezers associëren Peter Reijnders ongetwijfeld met zeehonden. Maar hij doet meer. Of beter gezegd deed. Mei 2009 ging Prof. dr. ir. P.J.H. Reijnders namelijk met pensioen. Reden voor Zoogdier om hem te interviewen. We ontmoeten elkaar in een klein kamertje bij IMARES op Texel. Zijn oude kamer gaf hij onlangs op om een aantal flexplekken te creëren. Ook professoren met een enorme staat van dienst ontkomen niet aan veranderingen.

door Steve Geelhoed

Peter, ik begin maar heel breed. Hoe is een jongen uit de Limburgse grensstreek uitgegroeid tot een internationaal erkend zeezoogdierdeskundige?

Dat was een lange weg. Het begon op het Limburgse platteland, waar mijn interesse in natuur werd aangewakkerd. Wilde varkens, reeën, dassen, klein wild..., kortom,

grotere dieren mochten zich in mijn belangstelling verheugen. Na de HBS ging ik in dienst en volgde de opleiding tot officier bij de marine.

Ah, daar is de belangstelling voor zeezoogdieren ontstaan...

Nee, dat kwam iets later. De marine was

niets voor mij, zodat ik snel gestopt ben om bosbouw aan de Landbouwhogeschool Wageningen te studeren. De opleiding biologie was daar toen nog in ontwikkeling, waardoor je bosbouwvakken als houtteelt en houtveredeling kon uitruilen voor biologische vakken. Mauk Mörzer Bruyns stimuleerde mijn interesse in grotere dieren. Naast Victor Westhoff was hij een pionier

op het gebied van natuurbeheer. Zeker in de Wageningse agrarische wereld van destijds heeft Mörzer Bruyns ecologie en natuurbeheer op de kaart gezet. Daarnaast waren de colleges van dierecoloog Herman Klomp ook zeer inspirerend.

Het was niet te verwachten dat ik in het zeezoogdierenwerk terecht zou komen. Een relatie met de zee had ik niet zo. Zo werkte ik tijdens mijn studie aan onder andere weidevogels en hebben Harm van de Veen en ik als studenten samen gepubliceerd over ons onderzoek naar schil schade door edelherten. Harm keek waarom edelherten de bast nodig hebben. Ik onderzoek of bomen inderdaad schade in groei of kwaliteit ondervonden. Dat bleek niet het geval. Achteraf gezien is dat hét thema in mijn carrière geworden: beheer gezien vanuit het dier in plaats van uit de gebruikers- of productiekant. In hoeverre is het terecht dat een fenomeen schade genoemd wordt en we daardoor een negatief beeld van dieren hebben?

In die tijd was er in Nederland sowieso weinig onderzoek aan zeezoogdieren. Wat ik me herinner van voor die tijd zijn mensen als Everhard Slijper en Willem van Utrecht. Zij werkten met historisch materiaal afkomstig van de walvisvaart, die begin jaren zestig door Nederland is gestopt. Walvisachtigen waren zo zeldzaam geworden dat onderzoek eraan lastig en ondankbaar was. Oud-conservator van ons

nationaal natuurhistorisch museum Chris Smeenk was lange tijd de enige die onderzoek deed aan gestrande walvisachtigen. Het lag eigenlijk voor de hand dat ik in de landzoogdieren terecht zou komen. Maar voor mijn verzwaaard afstudeervak heb ik onderzoek aan gewone zeehonden gedaan, onder begeleiding van Mörzer Bruyns en Jan van Haften. De laatste was hoofd van de afdeling wildbiologie van het ITBON, het latere RIN. Ik ben toen bij de zeehonden gebleven. Daar lag namelijk een groot beheersprobleem, want ondanks het sluiten van de jacht nam de populatie nog steeds af. Het onderzoek begon met tellingen. Hoe staat de populatie ervoor? Dat duurt een paar jaar. Dan komen er vervolgvragen

“Ik ben niet iemand die tegen bomen praat”

als hoe zit het met immigratie, emigratie en reproductie? Ik kon aantonen dat er weinig jongen geboren werden, waardoor de afname verklaard kon worden. Later deed ik een vervolgonderzoek naar de oorzaken van de verlaagde reproductie, resulterend in een proefschrift en promotie. De reproductie bleek sterk verminderd door PCB's. Nu gaat het al decennia lang uitstekend met de zeehonden zoals blijkt uit de jaarlijkse monitoring door het huidige IMARES.

We zijn een eind op weg maar nog niet bij de internationaal erkend zeezoogdieren-deskundige.

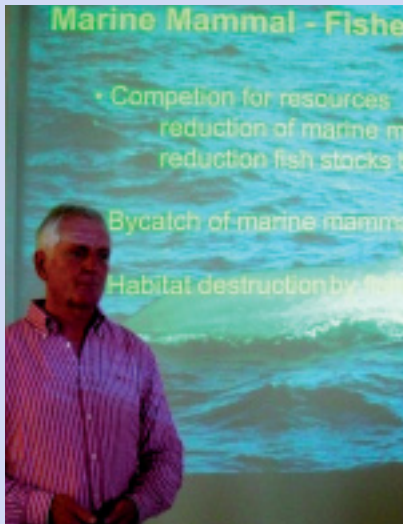
Tsja, hoe ontstaat zo iets? We keken al snel met een schuin oog naar de populatie ontwikkelingen van de zeehonden in de Duitse en Deense Waddenzee. Door het werk aan verontreinigingen en deelname aan het wetenschappelijk comité van de Internationale Walvisvaartcommissie (IWC, red.) kwam ik vervolgens ook in aanraking met wereldwijd onderzoek aan walvisachtigen. Tevens heb ik toen mede de European Seal Group opgericht en werd actief in verschillende internationale werkgroepen. Gevoegd bij de talloze publicaties is daardoor de internationale kring steeds groter geworden.

Bescherming is een rode draad binnen je carrière?

Als ik mezelf zou moeten omschrijven dan ben ik een conservationist. In stand houden van natuur en bijbehorende soorten. En dan niet alleen conserveren en de status quo handhaven. Maar door gedegen onderzoek inzicht in het functioneren van zeezoogdieren krijgen en dat vertalen naar beleid. Ik heb altijd geprobeerd om te kijken of een probleem in perceptie bestaat of reëel is. Daarbij beweeg je tussen twee natuuropvattingen: het antropo-centrisme en het eco-centrisme. In de eerste opvatting heeft natuur een instrumentele

Gewone zeehonden op een zandplaat bij de Texelse vuurtoren in de Cocksdorp

Peter Reijnders is op 29 mei 1944 geboren in Siebengewald (Limburg). Hij is afgestudeerd in natuurbeheer en dierecologie aan de voorloper van de Wageningen Universiteit, waar hij ook promoveerde op een populatie-ecotoxicologisch onderzoek naar zeehonden. Vervolgens was hij onder andere werkzaam bij de verschillende voorlopers van IMARES, zoals het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) en Alterra. Tot op heden is Peter buitengewoon hoogleraar Ecologie en Beheer van Zeezoogdieren aan de Wageningen Universiteit en bijzonder hoogleraar Ecologie en Beheer van Zeezoogdieren aan de Universiteit van Kiel.

Op 29 mei 2009 is Peter benoemd tot Officier in de orde van Oranje-Nassau. Een andere belangrijke onderscheiding ontving hij van ASCOBANS (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans in the Baltic and North Seas). Deze internationale organisatie heeft een 'Lifetime Achievement Award' in het leven geroepen, die tot op heden alleen aan Peter is uitgereikt voor zijn grote verdienste op het gebied van de wereldwijde bescherming van zeezoogdieren.

waarde: ze levert iets op voor mensen. In de tweede opvatting heeft natuur ook een intrinsieke waarde, die geldt voor natuur in het algemeen, maar zelfs voor individuen. Deze hoeven niets op te brengen of te produceren. Ik sta meer aan de eco-centrische kant, maar ben niet iemand die tegen bomen praat. Ik vind wel dat natuur eigenwaarde heeft die vaak niet in geld of productiemiddelen is uit te drukken. Aan maximalisatie van opbrengst zit een groot risico. Absorptie en herstelvermogen van de natuur zou de maat van ons handelen moeten zijn. Wat kan een systeem aan? Exploiteer het niet tot aan de rand, tot het in elkaar klappt. 'De natuurlijke maat' is de titel van je inaugurele rede bij je benoeming tot buitengewoon hoogleraar in Wageningen en Kiel?

Ja, dat klopt. Ik geniet ervan en heb er ontzettend veel plezier in dat ik buitengewoon hoogleraar Ecologie en Beheer van Zeezoogdieren ben geworden in Wageningen en in Kiel. Het stimuleert me om bij te blijven op mijn vakgebied. Je kan geen colleges geven over alleen maar oude koek van tien jaar geleden. Zodra je het gevoel hebt dat je achterloopt, moet je stoppen. Kennisoverdracht vind ik belangrijk. Zo vind ik het nog steeds leuk om college te geven. Sterker nog, als onderzoeker heb je een zekere verplichting om iets van je kennis over te dragen op jonge mensen, maar ook naar het beleid en naar de media.

Nog even terug naar je inaugurele rede. Daarin viel me een zinsnede op "het is beter met een pak realistische plannen onder je arm rond te lopen dan met je ziel".

Dat is ingegeven door het hele scala aan bedreigingen; overbevissing, vervuiling, scheepvaart, opwarming van de aarde. Als

"Absorptie en herstelvermogen van de natuur zou de maat van ons handelen moeten zijn."

je daar iets aan zou willen doen, heb je misschien wel honderd jaar nodig en tientallen onderzoeksinstituten. Je zou er misantroop of depressief van worden. Maar je kunt ook uit de klagersrol over de teloorgang van de omgeving stappen. Stel prioriteiten voor onderzoek en bescherming. Verwezenlijk je plannen stapje voor stapje. Zorg dat je als vector fungeert om ideeën over te dragen. Van belang is daarbij samenwerking met verschillende belangengroepen, zonder daar lippendienst aan te bewijzen. Het vereist standvastigheid om onafhankelijk en objectief te blijven.

Standvastig en objectief zijn, dat is een grote uitdaging voor het huidige contractonderzoek.

Ja, de financiering van onderzoek is sterk veranderd, van een van overheidswege verstrekt onderzoeksbudget naar een meer marktgerichte financiering. Het onderzoek heeft daardoor een meer (direct) toegepast karakter gekregen. Toegepast onderzoek is helemaal niet vies, maar het moet niet zo zijn dat de kwaliteit daardoor minder wordt. De inhoudelijke toetsing van toegepast onderzoek en zuiver wetenschappelijk onderzoek moet even streng zijn. Dat moet je overeind houden. Je moet ook je onder-

zoeksveld voldoende breed houden. Je kunt een concrete vraag over bijvoorbeeld de invloed van een ingreep op fauna niet beantwoorden zonder basis-kennis over functionele eisen van een soort, verspreiding en processen. Daar knijpt het. Om concrete vragen te beantwoorden is een multi-factoriële benadering belangrijk. Bekijk zaken in samenhang en op een grotere schaal dan alleen je studiegebied of studiesoort.

Pensioen, geridderd, lifetime achievement award ASCOBANS, meer kun je niet verwachten.

Heel mooi natuurlijk, die erkenning. Waardering is fijn, maar er zijn talloze mensen die in de coulissen bergen goed werk verzetten dat nooit erkend wordt. Je doet nooit iets alleen. Je hebt mensen nodig. Mensen die bepalend zijn, die een stimulerende rol vervullen. Ik noemde al verschillende personen, maar ook Marius den Boer (oud-hoofdredacteur van Zoogdier, red.) hoort daarbij. Hij maakte het mogelijk dat het zeehondenonderzoek naar verontreiniging van de grond kwam. Later hebben Wim Wolff en mijn RIN-collega's van het eerste uur op Texel een belangrijke rol gespeeld. Het instituut bood toen alle ruimte om ons te ontwikkelen. Een verantwoordelijkheid die het instituut moet blijven dragen. Wij hadden destijds een gemeenschappelijk doel, namelijk de bescherming van de Waddenzee. Mijsens wringt het daar nu: meerdere eilandjes van onderzoekers met elk hun eigen, maar ander doel.